

Анастасія ТИТАРЕНКО,

orcid.org/0000-0003-4927-4881

кандидат філологічних наук,

викладач кафедри англійської філології

Криворізького державного педагогічного університету

(Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна) *titarenko@kdpu.edu.ua*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ЗВО КРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Статтю присвячено аналізу формування комунікативної компетенції студентів за допомогою новітніх інформаційних технологій. Особливу увагу спрямовано на теоретичне осмислення феномену «комунікативна компетенція» у межах лінгвістичних студій. У ракурсі дослідження найбільший інтерес становлять сучасні способи комунікації, які є запорукою формування комунікативної компетенції студентів. Демократизація навчального процесу зумовлює інтенсифікацію розвідок у площині гуманітарних знань, зокрема лінгводидактики та лінгвістики. Це пояснюється зростаючою роллю Інтернет технологій. Інтернет-дискурс перетворився на важливий чинник формування комунікативної компетенції студентів ЗВО. Інтернет як інструмент комунікації уможливує диверсифікацію інформаційних потоків та подолання ізоляції, зокрема відчуженості реципієнта. Засоби масової інформації, навчальні портали відіграють важливу роль у підготовці та реалізації інформаційних повідомлень, взаємодіючи з окремим суб'єктом навчального процесу. Впровадження сучасних технологій у процес навчання іноземній мові пояснюється інформатизацією суспільства та освітньої сфери загалом. Цифрові технології видозмінили систему навчання іноземній мові. Інтерактивні веб-сайти замінили інформаційні платформи з тривіальним опціоналом. Студенти стали більш залученими до розповсюдження навчальної інформації у формі обміну думками, відео за допомогою Інтернет мережі. Це призвело до розробки лінгвістичними навчальними центрами цифрових мікротаргетованих тактик, тобто таких, які направлені на вузьке коло осіб. Найчастіше згадані технології застосовуються під час інтенсивного вивчення іноземних мов. Великі масиви цифрової дидактичної інформації доступні широкому загалу, що пояснює популярність сучасного Інтернет-дискурсу. За допомогою пошукових систем користувач мережі Інтернет має змогу віднайти пласт навчальної літератури на певних веб-ресурсах. Актуальність Інтернет-інформації є індикатором під час ознайомлення студента із глобальними або локальними навчально-методичними тенденціями.

Ключові слова: комунікативна компетенція, Інтернет-дискурс, комунікація, інформаційна технологія, мультимодальність.

Anastasiia TYTARENKO,

orcid.org/0000-0003-4927-4881

Candidate of Philological Sciences,

Teacher at the Department of English Philology

Kyryvi Rih State Pedagogical University

(Kyryvi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine) *titarenko@kdpu.edu.ua*

THE FORMATION OF STUDENTS' COMMUNICATIVE COMPETENCE VIA MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES

The article deals with the analysis of students' communicative competence formation owing to innovative information technologies. Special attention is dedicated to the theoretical consideration of communicative competence phenomenon within some linguistic approaches. Modern communicative means are especially important in the scope of our research. They are an integral part of students' communicative competence formation. Democratization of educational process presupposes a number of papers within humanitarian fields of science in particular linguistics and linguodidactics. It is explained by an increasing role of internet technologies. Internet discourse turned into a significant precondition of students' communicative competence formation. Internet as an instrument of communication enables diversification of information flows and overcoming of isolation as well as a recipient's detachment. Mass-media, educational portals play an important role in preparation and realization of informational messages interacting with certain parties of educational process. Implementation of modern technologies into the process of foreign language teaching is explained by informatization of society and educational sphere in general. Implementation of modern technologies into the foreign language teaching process is explained by informatization of society and educational sphere as a whole. Digital technologies changed the system of foreign language teaching. Interactive web-sites replaced information

platforms with trivial functions. Students tend to be more engaged into distribution of educational information in the form of views exchange, video owing to the internet. It led to the development by linguistics educational centers some digital microtarget tactics focused on a limited audience. Frequently such technologies are applied during intensive learning of foreign languages. In this respect, there are huge amounts of digital didactic information available to the large audience. It explains popularity of modern internet discourse. Die to search engines any user can find some educational literature on certain websites. The topicality of internet information is an indicator of student acquaintance with global and local educational and methodological tendencies.

Key words: *communicative competence, internet discourse, communication, information technology, multimodality.*

Постановка проблеми. Здатність майбутніх фахівців-філологів досягати професійних цілей залежить від їхньої комунікативної компетенції. Уперше поняття комунікативної компетенції започаткував Делл Хаймс із метою підтвердження думки про те, що недостатньо знань граматичних конструкцій і правил для говоріння і здійснення комунікації. Хороша комунікація має багато обмежень. Одним із яких є характеристика співбесідників. У зв'язку із цим комунікативна компетенція розглядається в межах культурологічних, лінгвістичних та інституційних контекстів. Успіх професійних стосунків у багатьох аспектах залежить від комунікативної компетенції (Hymes, 1972: 269–285).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комунікативна компетенція охоплює теоретичні, практичні та методологічні засади. Теоретична релевантність передбачає розгалужену внутрішню і зовнішню структуру, послуговуючись поняттями ефективності та доцільності. Ефективність, у свою чергу, описує результати і здобутки комунікативної компетенції. Доцільність пов'язана з умовами ситуації, професійною та соціальною інтеракцією. Міцний теоретичний і методологічний підмурок забезпечує передумови для практичних досліджень. Еволюція концепту комунікативна компетенція розпочалася у 1960-х роках на противагу поняттю лінгвістична компетенція, підтримане Н. Хомським (Chomsky, 1965).

Він пояснював власну теорію на основі бездоганного лінгвістичного знання мовців без урахування когнітивних і ситуаційних факторів під час застосування вербальних засобів у реальному житті. Представник соціолінгвістики Делл Хаймс і філософ Юрген Хабермас висунули думку про те, що ідеї Хомського не можуть релевантно реалізуватись на рівні практичної комунікації. Загальна семантика не може ефективно розвиватись на основі запропонованої Хомським монологічної лінгвістичної компетенції. Це наводить на думку, що Хабермас дистанціювався від теорії Хомського, критикуючи вузькоспрямованість його ідей (Habermas, 1970:115–148).

На відміну від Хомського і Хабермаса, соціолінгвіст Делл Хаймс аналізує комунікативну

компетенцію не лише в теоретичному, але й практичному плані. Відбувається конвергенція теоретичних і практичних параметрів.

Виклад основного матеріалу. Наступні кроки розвитку поняття комунікативної компетенції асоціюються з доробками Джона Вімана (Wiemann, 1977: 195–213) та Шпіцберга (Spitzberg, 1989).

Дослідження міжособистісної комунікації було спрямоване на розуміння того, яку роль відіграє комунікація у формуванні стосунків та низки факторів, які залучені до професійної і соціальної взаємодії. Ядерним фактором у моделі комунікативної компетенції Джона Вімана постає управління інтеракцією. Його метою було виробити теорію комунікативної компетенції, яка б базувалася на аналізі комунікативної поведінки за певних обставин. У цьому розумінні важлива роль належить індивідуальним і загальним цілям, емоціям та когнітивним здібностям мовця. Він розробив модель, яка складається з таких вимірів: 1) підтримка; 2) соціальне пом'якшення; 3) співпереживання; 4) поведінкова гнучкість; 5) навички управління інтеракцією.

У лінгводидактиці термін «комунікативна компетенція» розуміють як вибір та імплементацію алгоритму мовленнєвої поведінки залежно від здатності індивіда орієнтуватися в певних обставинах спілкування; навички класифікувати ситуацію відповідно до теми, цілей, які виникають у студентів до бесіди (Вятютнев, 1977: 38).

Окрім різних знань про мову, комунікативна компетенція охоплює вміння екстрапольовати висловлювання на визначений контекст спілкування, розуміння фонові інформації стосовно співбесідників, а також здатність коректно організувати спілкування, враховуючи соціокультурні особливості комунікативної поведінки (Гез, 1985:17–24).

Вище проілюстрована теоретична база дає змогу розширити уявлення про формування і закріплення комунікативної компетенції студентів ЗВО. В умовах глобалізації та інформатизації суспільства видозмінюється процес навчання іноземній мові. Викладач все більше позиціонує себе не як джерело знань, а як медіатор, що окреслює

горизонти знань для майбутніх фахівців із лінгвістики. Інформаційні технології володіють значним дидактичним потенціалом для формування мовної комунікативної компетенції студентів. Зростає роль Інтернет-дискурсу як середовища користування електронними довідковими матеріалами та словниками.

Розвиток сучасної сфери інформаційних технологій призводить до появи форм комунікації, які починають займати провідне місце у професійному житті. Інноваційні напрямки дослідження Інтернет-дискурсу все більше привертають увагу науковців численних гуманітарних наук (лінгвістики, філософії, психології і т. д.). Це пояснюється перетворенням Інтернет-дискурсу на ефективне інформаційно-комунікативне середовище, яке охоплює письмо та усне мовлення. Поняття Інтернет-дискурсу набуло особливої актуальності в контексті актуалізації комунікативної компетенції. На сьогодні інформатизацію розглядають як процес, за допомогою якого інформаційні технології змінюють професійні та соціальні стосунки в такий спосіб, що культурні та економічні перешкоди зводяться до мінімуму (Kluver, 2010: 36).

Така теза наштовхує на міркування, що сучасні канали комунікації володіють здатністю об'єднувати світ через стійкіші зв'язки, які характеризуються мультимодальністю і цифровою природою.

Використання сучасних способів комунікації призвело до зростання соціальної продуктивності та видозмінило повсякденне життя людини, передбачаючи відносно вільне розповсюдження інформації, ідей у дигітальному вимірі. Варто згадати Герберта Маклюена, який розуміє цифровий світ як глобальний театр, який спонукає населення планети бути не лише глядачами, але й слугувати частиною процесу розповсюдження інформації через канали комунікації (McLuhan, 2006: 112)

За таких умов інформатизація – це трансформація суспільства з індустріального періоду в інформаційний, який характеризується залученням масмедіа до соціально-політичного життя. Переваги інформатизації є очевидними, що зумовлює виконання низки навчальних завдань більш ефективно та швидко. Пріоритетними цілями інформатизації є вирішення проблеми виживання людства та підвищення інтелектуального розвитку суспільства у глобальному світі.

Інтернет-дискурс сприймається як навчальне середовище, яке набуває нового комунікативного змісту, відповідно до якого текст трансформується, пристосовуючись до тенденційної системи цінностей та заповнюючи деякі лакуни суспільної свідомості, отримує риси нетрадиційного

осмислення (Алимгазинов, 2014). Великі масиви цифрової дидактичної інформації доступні широкому загалу, що пояснює популярність сучасного Інтернет-дискурсу. За допомогою пошукових систем користувач мережі Інтернет має змогу віднайти пласт навчальної літератури на певних веб-ресурсах. Актуальність Інтернет-інформації є індикатором під час ознайомлення студента із глобальними або локальними навчально-методичними тенденціями.

Процес «інформатизації» торкається всіх сфер соціального життя, від індивідуальних практик людини до професійних взаємовідносин. Це перетворює Інтернет-дискурс на важливий чинник формування комунікативної компетенції студентів ЗВО. Інтернет як інструмент комунікації уможливорює диверсифікацію інформаційних потоків та подолання ізоляваності, зокрема відчуженості реципієнта. Засоби масової інформації, навчальні портали відіграють важливу роль у підготовці та реалізації інформаційних повідомлень, взаємодіючи з окремим суб'єктом навчального процесу.

Веб-сайт є візитною карткою навчальної платформи в Інтернет-просторі, інформуючи потенційного адресата про сучасні підходи до розгляду професійних питань. Саме тому його вважають навчальним засобом, який виконує навчально-інформаційну функцію. Опиняючись на веб-порталі, Інтернет-користувач не лише отримує інформацію, але й стає активним учасником процесу, обираючи окремий вид інформації (візуальну, аудіовізуальну, аудіальну). Крім того, інтерактивна комунікація на веб-сайті передбачає зворотну реакцію аудиторії на певну інформацію. У свою чергу, продуценти навчального контенту забезпечують продукування, обробку, зберігання і передачу інформації адресату, тобто за допомогою Інтернет-дискурсу відбувається відбір учасників комунікативного процесу відповідно до тематичних, жанрових і лінгвопрагматичних критеріїв (Пескова, 2015).

Таким чином, Інтернет-дискурс складає низку мережевих продуктів, які створені та функціонують у цифровому просторі в межах лінгвістичного та паралінгвістичного контексту з врахуванням реалізованої комунікативної і когнітивної діяльності (Горина, 2014: 65).

Жанрова специфіка контенту веб-сайту залежить від сфери діяльності, цілей навчально-методичного матеріалу і груп цільової аудиторії.

Формування комунікативної компетенції студентів у межах інформатизації залежить від їхньої здатності сприймати інформацію, задовольняючи індивідуальні та колективні комунікативні

потреби. Мовленнєва взаємодія між комунікантами здійснюється через креолізований текст у межах єдиного просторово-часового континууму Інтернету, до якого може під'єднатися кожен користувач у будь-який час, беручи участь у його формуванні. Разом із цим варто згадати категорію гіпертекстуальності, яка є інструментом побудови нелінійного, але разом із тим когерентного тексту (Назарова, 2010: 118–119).

Це свідчить про переорієнтацію електронної ери від створення і збереження інформації до її сприйняття й трансляції. Такі передумови виводять на передній план відправника професійного контенту з його тактико-стратегічними намірами.

Інтеграція феномену *інформатизації* в новітній навчальний процес відбувається під впливом еволюції цифрових технологій. Віднайдення сучасних засобів і способів спілкування спричинило появу інформаційно-комунікативного середовища зі значно ширшими можливостями реалізації комунікації в контексті інформатизації. Таким способом став Інтернет-дискурс.

За теперішніх міркувань об'єктивна дійсність протиставляється віртуальній реальності, де особливої актуальності набувають інноваційні форми комп'ютерного моделювання. Користувач Інтернет мережі має можливість поринути у віртуальну реальність, не усвідомлюючи різницю між дійсним та штучно сконструйованим світом. Світосприйняття студентів починає характеризуватися дисперсністю, і об'єктивна реальність поступово наближується до віртуальної, взаємоінтегруючись в єдину картину сенсорно-перцептивної діяльності. Тож Інтернет-дискурс забезпечує інформаційно-комунікативну основу для розкриття сутнісних характеристик інформатизації, беручи участь у конструюванні віртуальної реальності, яка націлена на формування іншомовної комунікативної компетенції цільової аудиторії (Шугаєв, 2019:146–150).

Природне мовне середовище є характерним для Інтернет-ресурсів, які створюють навчальну базу для тих, хто вивчає іноземну мову. Інноваційні технології дають змогу користуватися аутентичними текстами, здійснювати бесіди з носіями мови. Вони передбачають соціальні мережі, соціальні сховища та соціальні мас-медіа. Із плином часу цифрові технології видозмінили систему навчання іноземній мові. Інтерактивні веб-сайти замінили інформаційні платформи із тривіальним опціоналом. Студенти стали більш залученими до розповсюдження навчальної інформації у формі обміну думками, відео за допомогою Інтернет мережі. Це призвело до розробки лінгвістичними навчальними центрами цифрових мікротаргетованих тактик, тобто таких, які направлені на вузьке коло осіб. Найчастіше згадані технології застосовуються під час інтенсивного вивчення іноземних мов. Навчальні портали стали рушійною силою процесу навчання, змінюючи комунікативну динаміку між суб'єктами освітньої діяльності. Діалектичний зв'язок Інтернет-дискурсу та навчальної програми з іноземної мови забезпечує концентрацію лінгвістичних завдань у віртуальному середовищі за посередництва комп'ютерної мережі. Інтернет-простору властива полідискурсивність (симбіоз дискурсів). Інтердискурсивність характеризується взаємодією між різними дискурсами. Відповідно, в межах одного комунікативного середовища гіперпосилання може спрямувати студента до іншого типу дискурсу, що сприяє більш ефективному засвоюванню матеріалу.

Висновки. Отже, ми приходимо до висновку, що ефективне формування комунікативної компетенції студентів ЗВО тісно пов'язане з розвитком технологій мережі Інтернет та мультимодальною природою лінгвістичних навчальних інструментів, які інкорпоровані до медіа-дискурсу. Перспективи подальших розвідок вбачаємо в дослідженні лінгвістичних завдань комунікативного спрямування в сучасному Інтернет-дискурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алимгазинов К. Ш. Интернет и историческое знание: от информатизации к новым горизонтам исследований. *Современные проблемы сервиса и туризма*. 2014. № 3. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/internet-i-istoricheskoe-znanie-ot-informatizatsii-k-novym-gorizontam-issledovaniy> (дата обращения: 10.06.2020).
2. Вятютнев М. Н. Коммуникативная направленность обучения русскому языку в зарубежных школах. *Русский язык за рубежом*. 1977. № 6. URL : <http://www.russianedu.ru/magazine/archive/viewdoc/1977/6/246.html> (дата обращения: 10.06.2020).
3. Гез Н. И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований. *Иностранные языки школе*. 1985. № 2. С. 17–24.
4. Горина Е. В. Дискурс Интернета: определение понятия и методология исследования. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2014. № 11(41). Ч. 2. С. 64–67.
5. Назарова Л. В. Гипертекст и интернет-дискурс. *«Текст – дискурс. Гипертекст – интернет-дискурс»*. Санкт-Петербург : Издво СПбГУЭФ, 2010. С. 118–141.
6. Пескова Е. Н. Дискурс вебсайта: взаимодействие с другими типами дискурса, жанровые особенности. *Учёные записки ЗабГУ. Серия: Филология, история, востоковедение*. 2015. № 2(61). URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/diskurs-veb-sayta-vzaimodeystvie-s-drugimi-tipami-diskursa-zhanrovye-osobennosti> (дата обращения: 10.06.2020).

7. Шугасв А. В. Інтернет-дискурс у глобальній епісі інформатизації суспільства. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2019. Вип. 10. Т. 1 С. 146–150.
8. Chomsky N. *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge MA: MIT Press, 1965.
9. Habermas J. Toward a theory of communicative competence. H. P. Dreitzel (ed.), *Recent Sociology* No. 2. New York : Macmillan, 1970. P. 115–148.
10. Hymes D. On communicative competence. J. B. Pride and J. Holmes (eds.), *Sociolinguistics*. Harmondsworth : Penguin, 1972. P. 269–285.
11. Kluver R. Globalization, informatization, and intercultural communication. *American Communication Journal*. 2010. Vol. 3. Iss. 3. URL : <http://www.acjournal.org/holdings/vol3/Iss3/spec1/kluver.htm>.
12. McLuhan M. *Texte alese*, Editura Nemira, București, 2006, p. 112.
13. Spitzberg B. *Handbook of Interpersonal Competence Research*. New York : Springer-Verlag, 1989. 352 p.
14. Wiemann J. Explication and test of a model of Communicative Competence. *Human Communication Research*, 1977. P. 195–213.

REFERENCES

1. Alimgazinov K.Sh. Internet i istoricheskoe znanie: ot informatizatsii k novym gorizontam issledovaniy [Internet and Historical Knowledge: from Digitalization to New Horizons of Research]. *Service and Tourism: Current Challenges*. 2014. No. 3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/internet-i-istoricheskoe-znanie-ot-informatizatsii-k-novym-gorizontam-issledovaniy> (Last accessed: 17.03.2020). [in Russian].
2. Vyatyutnev M.N. Communicative Orientation of Teaching the Russian Language in Foreign Schools. *Russian Language Abroad (Russkiy Yazyk Za Rubezhom)*. 1977. 6. URL: <http://www.russianedu.ru/magazine/archive/viewdoc/1977/6/246.html> (Last accessed: 17.03.2020). [in Russian].
3. Gez N.I. Formirovanie kommunikativnoj kompetencii kak ob#ekt zarubezhnyh metodicheskikh issledovaniy [Formation of Communicative Competence as an Object of Foreign Methodological Research]. *Foreign Languages at School (Inostrannye Yazyki v Shkole)*. 1985, No. 2, pp. 17-24. [in Russian].
4. Gorina E.V. Diskurs Interneta: opredelenie ponjatija i metodologija issledovaniya [Internet Discourse: Definition of a Concept and Research Methodology]. *Philological Sciences. Issues of Theory and Practice*. 2014. No. 11 (41). Part 2, pp. 64–67. [in Russian]
5. Nazarova L.V. Gipertekst i internet-diskurs [Hypertext and Internet Discourse]. *Text -Discourse. Hypertext -Online Discourse*. St. Petersburg: Publishing House of St. Petersburg State University of Economics and Economics. 2010, pp. 118–141.
6. Peskova E.N. Diskurs veb-sajta: vzaimodejstvie s drugimi tipami diskursa, zhanrovye osobennosti. [The Website Discourse: Interaction with Other Types of Discourse, Genre Features]. 2015. No. 2 (61). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/diskurs-veb-sayta-vzaimodeystvie-s-drugimi-tipami-diskursa-zhanrovye-osobennosti> (Last accessed: 17.03.2020). [in Russian].
7. Shuhaiev A. V. Internet-dyskurs u hlobalnii eposi informatyzatsii suspilstva. [Internet discourse in the global epoch of social informatization]. *Zakarpatski filolohichni studii*. Uzhhorod, 2019. Vol. 10(1), pp. 146–150.
8. Chomsky N. *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge MA: MIT Press, 1965.
9. Habermas J. Toward a theory of communicative competence. H. P. Dreitzel (ed.), *Recent Sociology* No. 2. New York: Macmillan, 1970. P. 115–148.
10. Hymes D. On communicative competence. J. B. Pride and J. Holmes (eds.), *Sociolinguistics*. Harmondsworth: Penguin, 1972. P. 269–285.
11. Kluver R. Globalization, Informatization, and Intercultural Communication. *American Communication Journal*. 2000. Vol. 3, Iss. 3, URL: <http://www.acjournal.org/holdings/vol3/Iss3/spec1/kluver.htm>. (Last accessed: 17.03.2017).
12. McLuhan Marshall. *Texte alese*, Editura Nemira, București. 2006, p. 112.
13. Spitzberg B. *Handbook of Interpersonal Competence Research*. New York: Springer-Verlag, 1989. 352 p.
14. Wiemann J. Explication and test of a model of Communicative Competence. *Human Communication Research*, 1977. P. 195–213.